

Комунікативно-прагматичні способи відображення психоемоційного стану самотності постмодерністського персонажа

Лінгвопрагматичний аспект вивчення художнього тексту акцентує увагу на семантичному, синтаксичному, комунікативному змістах використання мовних знаків. На основі цього з'ясовано, як відображається стан самотності персонажа у творах представниць французької постмодерністської прози – А. Гавальди, А. Нотомб, І. Френ. Ці способи поділено нами на текстуально-

дискурсивні, мовно-мовленнєві й власне мовні. До текстуально-дискурсивних засобів відносимо інтертекстуальні маркери актуалізації стану самотності персонажа, до мовно-мовленнєвих – тактики при різних фокалізаціях, до мовних – лексико-семантичні й синтаксичні засоби [1].

Текстуально-дискурсивні засоби можуть бути експліцитними й імпліцитними і представлені графічними виділеннями, які сприймаються як спосіб вираження візуальної експресії, притаманної постмодерністському

принципу текстотворення. Такий спосіб використовується А. Гавальдою, А. Нотомб, І. Френ для надання значущим фрагментам тексту дієвості й актуалізації стану самотності персонажа на рівні інтертекстуальних зв'язків.

Вдалим прикладом поєднання акцентуалізації шрифтом і прямої текстової відсилки є фрагмент, у якому фізично і морально відокремлена від навколишнього світу героїня захоплюється романом "Пармська обитель":

– *On ne peut pas dire que je m'ennuie. J'ai accès à l'immense bibliothèque du Capitaine et j'ai la chance d'adorer lire. C'est de solitude que je souffrais avant votre arrivée.*

– *Que lisez-vous?*

– *De tout. Des romans, de la poésie, du théâtre, des contes. Je relis aussi ; il y a des livres qui sont encore meilleurs à la relecture. J'ai lu soixante-quatre fois **La Chartreuse de Parme** : chaque lecture était plus excitante que la précédente* [5].

Не нудьга, а самотність змушує страждати юну дівчину (*c'est de solitude que je souffrais avant votre arrivée*), порятунком від якої є любов до читання (*j'ai la chance d'adorer lire*). Твердження героїні про те, що вона прочитала роман шістдесят чотири рази (*j'ai lu soixante-quatre fois **La Chartreuse de Parme***), виступає сильним актуалізатором інтертекстуальності не лише завдяки числу, а й інтенсифікується зміною шрифту. Незважаючи на величезну бібліотеку (*j'ai accès à l'immense bibliothèque*), Хезел обирає саме роман Стендаля об'єктом свого зацікавлення. Простежується ототожнення ситуацій відмежованості від світу, у яких перебувають персонажі А. Нотомб і Стендаля.

Імпліцитні маркери інтертекстуальності представлені прийомом алюзії. Так, непривабливий зовнішній вигляд стає основною причиною самотності персонажів. Персонаж роману А. Нотомб « Attentat » Епіфан Отос своєю зовнішністю ототожнюється з Хезел – героїнею роману « Mercure ». Проведення такої паралелі між героями стає можливим завдяки семантично ідентичній побудові висловлювань: *Je suis l'homme le plus laid du monde* [3, с. 15] – *laide comme moi* [5].

До імпліцитних засобів вираження стану самотності відносяться гендерні відмінності у фокалізації. Встановлено, що ознаками, притаманними жіночому баченню стану самотності, є прояв типово "жіночих" почуттів, інтерес до дрібних деталей оточення, розмова як знак близькості, важливість відчуттів: звуків, запахів, дотиків, візуальних образів, особистісні характеристики самотніх людей, їхній одяг, зовнішність, поведінка, а також подробиці життя. Таке подання подій реалізується через використання жіночим персонажем стилістичних прийомів метафори, метонімії, оксюмору, а також повторів, антитетичних конструкцій, паралелізмів, заперечень, риторичних запитань. Наприклад: *Elle remonta chez elle sur les genoux et tomba sur son matelas. Elle n'eut pas le courage de se déshabiller et songea, l'espace d'une seconde, à mourir sur-le-champ. Qui le saurait ? Qui s'en soucierait ? Qui la pleurerait ? Elle grelottait de chaleur et sa sueur l'enveloppa d'un linceul glacé* [2, с. 106-107]. Виснажену і хвору Каміллю охоплюють невтішні думки (*elle songea à mourir sur-le-champ*). Відчуття страху як абстрактне поняття передане поєднанням стилістичних фігур метафори й оксюмору – *sa sueur l'enveloppa d'un linceul glacé* ("піт огортав її крижаним саваном"), що, разом із номінативними одиницями *Elle remonta sur les genoux, tomba de tout son long, mourir sur-le-champ*, складають основу орієнтаційної метафори ХВОРОБА І СМЕРТЬ – УНИЗ. Низка запитань демонструє відчай і страх героїні: якщо найгірші підозри справдяться, ніхто про це не дізнається (*Qui le saurait ?*), нікого це не засмутить (*Qui s'en soucierait ?*), ніхто її не оплаче (*Qui la pleurerait ?*). Нагромадження риторичних запитань надають експресивності й трагізму думкам дівчини.

При зміні фокусу бачення на чоловічий відмічено такі особливості зображення самотнього персонажа: утвердження власного "его" через любовні перемоги, професійні успіхи, усвідомлення свого місця в суспільстві, формування характеру, демонстрацію статусної нерівності, що стає можливим за допомогою притаманних мовленню чоловічих персонажів тонкого розрахунку, чіткого викладу думок, невеликої кількості експресивно

забарвлених мовних засобів. Персонаж із роману А. Нотомб « Hygiène de l'assassin » пов'язує свій стрімкий злет із відлюдницьким способом життя:

– *Avez-vous rencontré d'autres écrivains ?*

– *Non, je n'ai rencontré personne et personne n'est venu me rencontrer. Je connais très peu de gens Gravelin, bien sûr, sinon le boucher, le cremier, l'épicier et le marchand de tabac. C'est tout, je crois. Ah oui, il y a aussi cette putain d'infirmière, et puis les journalistes. Je n'aime pas voir les gens. Si je vis seul, ce n'est pas tant par amour de la solitude que par haine du genre humain. Vous pourrez écrire dans votre canard que je suis un sale misanthrope* [4, с. 66].

У поданому уривку стан самотності відображений також за допомогою мовно-мовленнєвих засобів. Зокрема, серед мовних засобів двократне вживання неозначеного займенника *personne* свідчить про те, що відсутність інтересу до колег з боку Таха повністю руйнує існуючу традицію письменницьких зустрічей. Його постать не входить до жодного літературного кола, залишаючись осторонь. Перелік іменників-назв професій з однієї галузі (*le boucher* "м'ясник", *le cremier* "молочник", *l'épicier* "бакалійник", *le marchand de tabac* "продавець із тютюнової крамниці") указує на обмежене коло знайомих героя і сферу інтересів. Згадує чоловік також і представників інших професій, проте досить зневажливо, про що судимо зі згадки про них у другій половині висловлювання й після вигуку *Ah oui* у супроводі красномовних характеристик. Категоричність поглядів, неповага до співрозмовника, представниць жіночої статі й людей загалом як мовленнєві засоби реалізуються на лексико-семантичному рівні. Зневажливе ставлення до журналістів представлене через номінацію газети лексичною одиницею розмовного стилю *canard p.m.* Медсестру, яка проводить із ним щоденні гігієнічні процедури, Тах називає шльондрою (*cette putain d'infirmière*). Шкала пріоритетів персонажа має такий вигляд: їжа – тютюнопаління. З такими "цінностями" немає необхідності й потягу спілкуватися з людьми (*Je n'aime pas voir les gens*). Не любов до самотності відіграє першочергове значення у виборі героєм самітницького способу

життя, а ненависть до людей (*haine du genre humain*). Цього Тах не приховує, прямо називаючи себе людиноюненависником (*je suis un sale misanthrope*).

Отже, у творах представниць французького постмодернізму А. Гавальди, А. Нотомб, І. Френ стан самотності віднаходить вираження в особливостях авторського й персонажного мовлення, що відтворено за допомогою текстуально-дискурсивних та мовно-мовленнєвих засобів.

Література

1. Лісова Ю. О. Відображення стану самотності персонажа у французькій постмодерністській прозі: лінгвокогнітивний та комунікативно-прагматичний аспекти: дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.05 / Лісова Юлія Олександрівна. — К., 2012. — 220 с.
2. Gavalda A. Ensemble, c'est tout / A. Gavalda. — P. : J'ai lu, 2004. — 576 p.
3. Nothomb A. Attentat / Nothomb A. — P., Editions Albin Michel, S. A., 1997. — 154 p.
4. Nothomb A. Hygiène de l'assassin / Nothomb A. — P. : Albin Michel S. A., 1992. — 200 p.
5. Nothomb A. Mercure [Електронний ресурс] / Nothomb A. — Режим доступу: http://frenchbook.net/index.php?name=Html_Content&op=page&folder=Nothomb&contentsite=nothomb02-1.html.

- 1) Лінгвокогнітивний аспект дослідження психоемоційного стану самотності персонажа
- 2) З'ясовуються шляхи вербалізації фізичної основи людського досвіду в ситуації самотності через механізми концептуалізації
- 3) Ключові слова: концептуалізація, концептуальна метафора, первинна концептуальна метафора, вербалізація.
- 4) Лісова Ю.О.
- 5) Кафедра іноземних мов і новітніх технологій навчання
- 6) Не рецензована
- 7) Опублікована
- 8) 2014
- 9) С. 296–300.
- 10) Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей: тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції
- 11) Видавництво Київського національного авіаційного університету
- 12) julie_fr@list.ru
- 13) Когнітивна лінгвістика

Лінгвокогнітивний аспект дослідження психоемоційного стану самотності персонажа

У світлі загальних завдань, що виділяються сьогодні при дослідженні мови та тексту, центральне місце посідають питання виходу за межі власне мовних знань і звернення до знань енциклопедичного характеру, які беруть участь у формуванні смислу [1, с. 63], "проблема трансцендентних смислів, що перебувають за межами мови" [2, с. 38]. У цьому руслі саме метафоризація як пізнавальний процес виступає одним із найбільш евристично й методологічно ефективних засобів вивчення психоемоційних станів. Процес пошуків таких засобів досить актуальний, оскільки мовний спосіб об'єктивації психоемоційних станів не репрезентує когнітивні процеси, але перетворює каузальні зв'язки між мозком, тілом і світом [5, с. 106–110; 10]. Метафора, таким чином, виступає "життєво важливим" для функціонування досліджуваного феномена механізмом, що центрує емоційну